

КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ПРАВОВИХ ФОРМ СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ З ОХОРОНИ МОРСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Стаття посвящена исследованию международно-правовых основ сотрудничества государств в сфере охраны морской среды как на основе общего международного права, так и на отраслевом уровне, в рамках международного морского права. Исследованы модели регионального сотрудничества в этой сфере. Выявлены особенности сотрудничества причерноморских государств по охране Черного моря.

The article is devoted to research of international-law bases of states collaboration in the field of marine environment guard both on the basis of common international law and at branch level, within the framework of international marine law. The models of regional collaboration in this sphere are investigated. The features of the black sea region states collaboration on guard of the Black sea.

Співробітництво держав з охорони морського середовища засновано на сполученні універсального підходу з регіонального конкретизацією, що обумовлює необхідність при розгляді міжнародно-правової охорони морського середовища врахування як загальних принципів міжнародного права, галузевих і спеціальних принципів міжнародного морського права, так і регіональних угод і підходів як єдиної системи.

Тому в даній статті використаний комплексний підхід до дослідження факторів, що справляють вплив на розвиток правових форм співробітництва держав у сфері охорони морського середовища, і на основі системного аналізу ситуації зроблені загальні висновки щодо підвищення його ефективності. Значимість такого аналізу підвищується у зв'язку з необхідністю вдосконалення системи захисту середовища Чорного моря в рамках Конвенції про захист Чорного моря від забруднення 1992 року, зокрема шляхом внесення змін до Протоколу про захист Чорного моря від забруднення з джерел, що знаходяться на суші.

Тому пропонується стаття спрямована на вирішення декількох взаємозалежних між собою завдань. По-перше, дослідження міжнародно-правових основ співробітництва держав у сфері охорони морського середовища як на основі загального міжнародного права, так і на галузевому рівні, у рамках міжнародного морського права, і насамперед за Конвенцією ООН з морського права 1982 року. По-друге, аналізу існуючих моделей регіонального співробітництва з охорони

морського середовища від забруднення. По-третє, виявленню деяких особливостей захисту Чорного моря та відповідно специфіки використання регіонального підходу в Азово-Чорноморському басейні при аналізі проблеми співробітництва причорноморських держав з охорони морського середовища.

Проблематика міжнародно-правової охорони морського середовища досліджувалася в працях Ю. Г. Барсегова[1], Л. Гіждівана[2], В. П. Кириленка[3] і В. Ф. Сидорченка[4], В. А. Кисільова[5] і П. В. Саваськова[6], Т. Р. Короткого[7], В. І. Сапожнікова[8], Л. В. Сперанської[9], К. Хакапаа[10], J. Barros, D. Johnston[11], D. Bodansky[12]. Регіональному рівню охорони морського середовища присвячені праці А. Ф. Висоцького[13] і В. П. Цемка[14], С. П. Головатого[15], І. І. Каракаша і Т. Р. Короткого[16] і багатьох інших авторів[17]. Проте проблематика дослідження правових форм співробітництва залишається дуже актуальною у зв'язку з постійним розвитком міжнародно-правового інструментарію охорони морського середовища.

1. Одним із основних принципів міжнародного права є принцип співробітництва, закріплений у Статуті ООН, Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва відповідно до Статуту ООН, прийнятої Генеральною Асамблеєю 1970 року.

Конкретизація цього принципу у сфері охорони навколишнього середовища знайшла відображення в Декларації Стокгольмської конференції ООН із проблем навколишнього середовища 1972 року (принцип 24), у якому закріплені такі найважливіші характеристики міжнародного співробітництва, як рівноправність усіх країн, врахування суверенних інтересів усіх держав. Цей принцип знайшов відображення в Декларації Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища і розвитку 1992 року, відповідно до принципу 7 якої держави співробітничать у дусі глобального партнерства з метою збереження, захисту і відновлення здорового стану і цілісності екосистеми Землі.

2. Правові форми співробітництва між державами передбачені Конвенцією ООН з морського права 1982 року, що посідає особливе місце серед інших міжнародно-правових угод у сфері охорони морського середовища від забруднень. З прийняттям Конвенції 1982 року була створена досить цілісна і всеосяжна система, що склала фундамент міжнародно-правового режиму захисту і збереження морського середовища. Ця особливість Конвенції 1982 року відрізняє її від усіх попередніх міжнародних угод.

Правовий механізм, закладений Конвенцією 1982 року, передбачає певну залежність національного законодавства від міжнародних норм, що дозволяє, з одного боку, уніфікувати тією чи іншою мірою національні закони і правила різних держав, а з іншого – спонукати ті країни, що не є учасниками спеціальних угод з охорони морського середовища, дотримуватися вимог, що містяться в них. Такий підхід спрямований на забезпечення загальності й певної однаковості у вжитті узгоджених на міжнародному рівні заходів боротьби із забрудненням морського середовища з різних джерел.

Тому дуже дивує відсутність вказівки в преамбулі Конвенції про захист Чорного моря від забруднення 1992 року на Конвенцію ООН з морського права 1982 року. Адже на момент укладення Бухарестської конвенції Конвенція 1982 року вже була прийнята. Тому необхідно послатися на Конвенцію 1982 року як правову основу співробітництва причорноморських держав (особливо з урахуванням їх 100 % участі в Конвенції 1982 р.) при внесенні змін у Конвенцію 1992 року і Протоколи до неї.

Правова основа для узгодженої діяльності держав з охорони морського середовища закладена у ст. 197 Конвенції ООН з морського права 1982 року. Стаття передбачає необхідність співробітництва держав на всесвітній основі і, коли це доречно, на регіональній основі чи безпосередньо через компетентні міжнародні організації у формулюванні й розробці міжнародних норм, стандартів та практики і процедур, що рекомендуються, які відповідають Конвенції, для захисту і збереження морського середовища з урахуванням характерних регіональних рис.

Окремі норми Частини XXII «Захист і збереження морського середовища» Конвенції присвячені запобіганню, скороченню і збереженню під контролем забруднення морського середовища з різних джерел, що містять різні за формою і змістом формулювання щодо регіонального співробітництва.

1) Щодо забруднення з джерел, що знаходяться на суші, забруднення, викликаного діяльністю на морському дні, зазначено про прагнення держави узгоджувати свою політику щодо цього на придатному регіональному рівні.

2) Щодо забруднення, викликаного захороненням і забрудненням з атмосфери або через неї, зазначено, що держави, діючи, у першу чергу, через компетентні міжнародні організації чи дипломатичну конференцію, прагнуть установити глобальні й регіональні норми, стандарти та практику і процедури, що рекомендуються, для запобігання, скорочення і збереження під контролем такого забруднення.

3) Стосовно забруднення із суден йдеться тільки про узгодження прибережними державами особливих вимог для запобігання, скорочення і збереження під контролем забруднення морського середовища як умову для заходу іноземних суден у їхні порти чи внутрішні води і для зупинки в їхніх прибережних терміналах в ідентичній формі. Конвенція вимагає повідомити про ці вимоги компетентну міжнародну організацію, із указівкою, які держави беруть участь у таких спільних домовленостях.

4) Що стосується забруднення, викликаного діяльністю в районі, то Конвенція 1982 року не вказує на регіональне співробітництво.

3. Таким чином, можна дійти висновку, що від виду джерела забруднення залежить ступінь і значення регіонального співробітництва і пріоритетність способу вироблення норм і стандартів із захисту від забруднення – національний, регіональний, глобальний. Цей висновок підкреслює теза про те, що інтереси забезпечення охорони Світового океану від забруднення потребують від усіх держав участі у всіх можливих формах співробітництва. Однак політичні й економічні реалії змушують робити вибір на користь однієї форми співробітництва, утримуючись від іншої. Важливо, щоб глобальне (універсальне) міжнародне співробітництво не протиставлялося регіональному, двосторонньому і будь-якому іншому, а також відповідним внутрішньо-державним заходам. Усе це – системні відносини в рамках одного спільного завдання – забезпечення стійкості екосистеми Світового океану в цілому.

4. Можна виділити три сформовані моделі правового регулювання охорони морського середовища на регіональному рівні [18].

Перша, історично найбільш рання, ґрунтується на предметному підході, що відображає відомою мірою характерний для національного законодавства галузевий принцип. Західноєвропейські країни регіону Північного моря прийняли ряд досить відособлених угод, що регулювали питання охорони морського середовища цього регіону від забруднення: нафтою – Угода про співробітництво з боротьби із забрудненням нафтою вод Північного моря, 1969 рік (Бонн), Угода про співробітництво з боротьби із забрудненням моря нафтою, 1971 рік (Копенгаген), що передбачає співробітництво скандинавських країн і Данії в боротьбі із забрудненням прибережних морських вод, Угода про співробітництво з боротьби із забрудненням Північного моря нафтою й іншими шкідливими речовинами 1983 рік (Бонн) і ін.; у результаті захоронення відходів – Конвенція із запобігання забрудненню морського середовища шляхом скидання речовин із суден і літальних

апаратів, 1972 рік (Осло), що забороняє навмисне скидання в морське середовище в районі північно-східної Атлантики шкідливих речовин і матеріалів із суден і літальних апаратів; з наземних джерел – Конвенція із запобігання забрудненню моря з джерел, що знаходяться на суші, 1974 рік (Париж); у результаті розробки ресурсів морського дна – Конвенція про цивільну відповідальність за збиток від забруднення нафтою, 1976 рік. Головна особливість цих угод полягає в тому, що кожному конкретному джерелу забруднення чи виду забруднюючих речовин відповідає свій міжнародно-правовий акт, що має самостійний характер і не зв'язаний з іншими [19].

5. Іншу модель, яка носить комплексний характер, обрали держави, що уклали Хельсінкську конвенцію із захисту морського середовища району Балтійського моря 1974 року. Специфіка даної Конвенції полягає в тім, що вона регулює практично всі питання боротьби із забрудненням моря. У цьому документі містяться норми, що регулюють відносини із запобігання забрудненню із суден з наземних джерел, у результаті розвідки і розробки мінеральних ресурсів морського дна, у результаті захоронень, із здійснення відповідальності за збиток, заподіяний забрудненням, з вирішення спорів та ін. 1992 року була укладена нова Конвенція із захисту морського середовища району Балтійського моря, що поширила свою дію і на внутрішні води прибалтійських держав. Конвенція набрала чинності 17 січня 2000 року.

10 вересня 2001 року в Копенгагені (Данія) відбулася позачергова сесія Хельсінкської комісії на міністерському рівні (HELCOM EXTRA 2001). Причиною скликання послужила аварія танкера «Baltic Carrier» (29 березня 2001 р.) у берегів Данії. Після напружених дискусій і консультацій була схвалена Декларація з безпеки мореплавання і реагування на надзвичайні ситуації в районі Балтійського моря, так називана Копенгагенська декларація ХЕЛКОМ. У Декларацію включені положення, що стосуються встановлення місць сховищ для суден, що зазнають лиха. У Конвенцію не були включені статті щодо встановлення обов'язкового лоцманського проведення в Балтійських протоках, а також визначення району Балтійського моря як особливо уразливого району і поширення Хельсінкської конвенції 1992 року на реагування на березі у випадку аварійних розливів нафти.

Під час підготовки даної Декларації було пророблене питання, що стосується прискореного виводу з експлуатації однокорпусних танкерів. Відповідний розділ проекту Декларації заснований на тих вимогах, що були розроблені на 46-й сесії Комітету із захисту морського

середовища у вигляді виправлень до правила 13 G Додатка I до Конвенції МАРПОЛ 73/78, і не порушує досягнутий з цього питання компроміс щодо віку суден, які підлягають виводу з експлуатації.

6. Третя модель стала результатом реалізації Програми регіональних морів, прийнятої ЮНЕП 1974 року (Програми ООН з навколишнього середовища – the United Nations Environment Programme, UNEP). У даний час Програма охоплює 11 регіонів (Середземне море, Червоне море й Аденська затока, Перська й Оманська затоки, район Карибського моря та ін.)[20]. Найбільш яскравою ілюстрацією цієї моделі може служити співробітництво середземноморських держав (Барселонська модель). 1976 року на Барселонській конференції була укладена основна («регіональна» чи «зонтична») угода – Конвенція про охорону Середземного моря від забруднення, що поширюється на Середземне море, за винятком Мармурового моря, Чорноморських проток і внутрішніх вод країн-учасниць, і містить загальні зобов'язання держав і перелік джерел забруднення, що вимагають уживання відповідних заходів. Конвенційні положення деталізуються і конкретизуються шляхом розробки їхніх протоколів, що доповнюють – Протокол 1976 року про запобігання забрудненню Середземного моря скиданнями із суден і літальних апаратів, Протокол 1976 року про співробітництво в боротьбі із забрудненням Середземного моря нафтою й іншими шкідливими речовинами за надзвичайних обставин, Протокол 1980 року про захист Середземного моря від забруднення з джерел, що знаходяться на суші [21].

Був заснований Регіональний центр надзвичайного реагування на морські забруднення в Середземному морі (*Regional Marine Pollution Emergency Response Centre for the Mediterranean Sea, REMPEC*) відповідно до резолюції 7, прийнятої Конференцією уповноважених представників прибережних держав Середземноморського регіону, із захисту Середземноморського моря в Барселоні 9 лютого 1976 року, скликаної ІМО і ЮНЕП. Також були розроблені протоколи: про захоронення відходів 1976 року; про співробітництво в боротьбі із забрудненням нафтою й іншими шкідливими речовинами в надзвичайних випадках 1976 року; про захист від забруднення з наземних джерел 1980 року та ін.

З огляду на сучасні тенденції 2003 року був прийнятий новий Протокол Регіонального центру REMPEC. Тепер його виконання включає вирішення не тільки технічних і фінансових проблем, але і проблем, зв'язаних з розходженнями в економічних системах і пріоритетах, установлених зацікавленими прибережними державами [22]. Так були виправлені й уточнені цілі й функції Центру REMPEC.

Новий Протокол включає конкретні надзвичайні механізми дій прибережних держав і інші заходи для запобігання і боротьби у випадку забруднення даного регіону (ст. 4); моніторинг і співробітництво в проведенні відбудовних і утилізаційних операцій у випадку потрапляння небезпечних і шкідливих речовин у морське середовище для зменшення збитку (ст. 5-6); поширення й обмін інформацією (ст. 7); інструкції і порядок звітних процедур і обов'язкового інформування Регіонального центру (ст. 8-9); оперативні й надзвичайні заходи, що повинні бути вжиті в разі інциденту, який викликав забруднення морського середовища (ст. 10-11), та ін.

7. Тому є украй важливим вивчення й облік існуючих моделей і форм співробітництва при модифікації і розвитку причорноморського співробітництва. На нашу думку, необхідний аналіз існуючих моделей регіонального співробітництва з охорони морського середовища і систематизація правових документів, укладених у їх рамках.

При використанні чи переносі досягнень інших регіонів у сфері захисту морського середовища на причорноморський регіон варто враховувати такі обставини: економічні й політичні, причому як зовнішньополітичні, так і внутрішні (ми їх розглядати не будемо); екологічні й географічні; правові.

Однак варто помітити ще один фактор: хронологічний. Хельсінкська і Барселонська моделі були сформовані значно раніше, ніж Бухарестська. Зовсім іншою, у порівнянні з іншими, була система універсального співробітництва з охорони морського середовища від забруднення на момент укладення Бухарестської конвенції. На наш погляд, якоюсь мірою Хельсінкська і Барселонська моделі були спрямовані на компенсацію недоліків і прогалин саме універсальної системи співробітництва із захисту морського середовища на той період. Оскільки ситуація значно змінилася, при вдосконаленні співробітництва в рамках Бухарестської конвенції необхідно враховувати існуючі механізми співробітництва з охорони морського середовища від забруднення, і не дублювати їх, а максимально адаптувати до особливостей Чорного моря. Як уже відзначалося, це не стосується захисту середовища від забруднення з наземних джерел – тут пріоритет залишається за регіональним співробітництвом. Це також стосується управління використанням живих ресурсів Чорного моря.

8. При здійсненні регіонального співробітництва із захисту морського середовища пріоритет повинний віддаватися співробітництву із захисту від забруднення насамперед з наземних джерел, оскільки в цій сфері найскладніше забезпечити універсальне

регулювання. Тому важливим є внесення змін до Протоколу про захист Чорного моря від забруднення з джерел, що знаходяться на суші, з метою підвищення його ефективності. Варто мати на увазі, що повинно йтися не тільки про правові заходи, але і про узгоджену політику, оскільки ці джерела забруднення знаходяться на території держав, і забезпечити дію регіональних норм, контроль за ними можливо виключно за допомогою імплементаційних механізмів.

Причому, на наш погляд, повинно йтися не тільки про правові заходи. Важливим, а найпевніше пріоритетним елементом співробітництва внаслідок характеру джерела забруднення, повинні бути організаційне і технічне співробітництво, спільне фінансування природоохоронних проєктів на території окремих причорноморських держав, що вимагають значних фінансових витрат (очисні спорудження, перепрофілювання підприємств). Тому в рамках цього напряму співробітництва необхідно передбачати створення фонду фінансування проєктів, забезпечення залучення кредитних коштів під певні гарантії. Необхідно передбачити механізми прямого фінансування проєктів зі зменшення кількості ланок і, відповідно, контроль за ними. Тому залучення до співробітництва Європейського Союзу є важливим чинником посилення саме цієї складової співробітництва.

Оскільки наземні джерела забруднення часто носять дифузійний характер, необхідним є залучення до співробітництва як самостійного суб'єкта місцевої влади, яка більш ефективно, ніж державні структури впливає на діяльність невеликих, як правило, побутових джерел забруднення. Тому висловлювана ідея про створення єврорегіону на базі прибережних адміністративних одиниць причорноморських держав уявляється цілком обґрунтованою.

Наступний рівень співробітництва із запобігання забрудненню з наземних джерел (як і будь-яких інших) це імплементація положень Конвенції і Протоколів на внутрішньодержавному рівні. Слід зазначити, що кожна держава самостійна вирішує, яким чином вона імплементує міжнародні норми. Тому чи буде це закон про прибережну зону моря, проєкт якого давно обговорюється, чи зміни у Водний кодекс – не суть важливо. Головне, щоб це були чіткі й конкретні імперативні правила, механізм дотримання яких забезпечувався би наявністю ефективних органів влади. Однак є дуже корисним підготовка модельних законів, наприклад закону про прибережну зону в рамках чорноморського співробітництва, чим можна досягти гармонізації національних законодавств, прискорити процес його прийняття і підвищити його ефективність.

Дуже значимим є проведення досліджень ефективності імплементації положень Бухарестської конвенції у всіх державах-учасниках Бухарестської конвенції на основі єдиної методології з виявленням проблемних аспектів імплементації і пошуку шляхів їх вирішення в рамках регіонального співробітництва.

Внаслідок політичних особливостей більшості причорноморських держав реалізація навіть ідеальних законів знаходиться під великим сумнівом. Через це велике значення варто відвести ролі громадянського суспільства. Причому бажано чітко визначити соціальну групу, зацікавлену, у тому числі й економічно, в ефективності заходів для захисту морського середовища від забруднення з наземних джерел, що справляють негативний вплив саме в прибережній смузі. На наш погляд, це власники рекреаційних об'єктів, що знаходяться на березі моря. Саме вони максимально зацікавлені в чистоті моря. На сьогоднішній день це і політики вищого і місцевого рівня, і чиновники, і середній бізнес. Вони іманентно не є прихильниками екологічного руху і, як правило, не об'єднані, але матеріально зацікавлені в результаті діяльності належних їм об'єктів і представляють сильне лобі, насамперед, на місцевому і в ряді випадків на загальнодержавному рівні. Здається, було б корисно передбачити заходи для їх інформування про Конвенцію 1992 року, Протокол про захист Чорного моря від забруднення з джерел, що знаходяться на суші, правові заходи для охорони прибережної смуги морів, стимулювання створення громадських організацій, сприяти їх екологічній спрямованості. Підстави для цього дає аналіз впливу на цю сферу катастрофи в Керченській протоці 2007 року і наслідків повені в Карпатах для рекреаційного бізнесу 2008 року.

Література:

1. Див.: Барсегов, Ю. Г. Мировой океан: право, политика, дипломатия / Ю. Г. Барсегов. – М. : Междунар. отношения, 1983. – 240 с.
2. Див.: Гіждіван, Л. Міжнародно-правове співробітництво держав у галузі охорони морського середовища / Л. Гіждіван // Право України. – 1998. – № 5. – С. 105-109.
3. Див.: Кириленко, В. П. Международное морское экологическое право (понятие и сущность) / В. П. Кириленко ; НИИМФ // Правовые вопросы торгового мореплавания. – Л. : Транспорт, 1989; Кириленко, В. П. Экология океана и международное право / В. П. Кириленко. – СПб. : Гидрометеиздат, 1994. – 268 с.
4. Див.: Кириленко, В. П. Мореплавание и предотвращение загрязнения Мирового океана: (Международно-правовые аспекты) / В. П. Кириленко, В. Ф. Сидорченко. – М. : Транспорт, 1985. – 176 с.

5. Див.: Киселев, В. А. Морское право и борьба с загрязнением моря нефтью / В. А. Киселев. – М.: ММФ ЦБНТИ, 1973. – 94 с.; Киселев, В. А. Международные соглашения по предотвращению загрязнения морской среды с судов / В. А. Киселев. – М.: Транспорт, 1986. – С. 55.
6. Див.: Киселев, В. А. Международно-правовые проблемы судоходства и защиты морской среды / В. А. Киселев, П. В. Саваськов // Правовые и экономические проблемы регулирования международного судоходства. – М., 1984. – С. 39-82.
7. Див.: Короткий, Т. Р. Міжнародно-правові аспекти охорони середовища Чорного моря / Т. Р. Короткий // Концепція розвитку законодавства України : матеріали наук.-практ. конф. – К., 1996. – С. 475-476; Короткий, Т. Р. Міжнародне співробітництво у сфері охорони морського середовища / Т. Р. Короткий // Держава і право : зб. наук. пр. – К.: Ін т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України : Спілка юристів України, 2000. – Вип. 7. Юрид. і політ. науки. – С. 325-332; Короткий, Т. Р. Актуальні проблеми міжнародно-правової охорони морського середовища від забруднення із суден / Т. Р. Короткий // Правове життя сучасної України : тези доп. Всеукр. наук. конф. / відп. ред. д. ю. н., проф. Ю. М. Оборотов ; Одес. нац. юрид. акад. – О.: Фенікс, 2008. – С. 472-474; Короткий, Т. Р. Глава V. Комплексный анализ международного-правового механизма охраны морской среды от загрязнения с судов / Т. Р. Короткий // Экономика-экологическая безопасность морехозяйственной деятельности : монография / под общ. ред. Б. В. Буркинського, В. М. Степанова. – Х.: Фенікс, 2008. – С. 153-191; Короткий, Т. Р. Проблемы имплементации международно-правовых норм в сфере охраны морской среды от загрязнения / Т. Р. Короткий, А. В. Лепетюк // Економіко-правові аспекти розвитку транспортних систем : зб. наук. пр. / гол. ред. Л. В. Багрий-Шахматов ; Одес. нац. мор. ун т. – О.: Латстар, 2002. – Вип. 3 – С. 119-126.
8. Див.: Охрана морской среды (правовые и экономические аспекты) / В. И. Сапожников, А. Ф. Высоцкий, С. П. Головатый, Н. Д. Амалян. – К.: Наук. думка, 1984. – 180 с.
9. Сперанская, Л. В. Международно-правовая охрана морской среды / Л. В. Сперанская. – М.: Наука, 1978. – 176 с.; Сперанская, Л. В. Принципы охраны морской среды и свободы судоходства в международном праве и их соотношение / Л. В. Сперанская // Морской транспорт и международное судоходство: правовые и экономические проблемы : XIV Междунар. конф. «Мир на морях». – М.: В/О «Мортехинформреклама», 1990. – С. 230-235.
10. Див.: Хакапаа, К. Загрязнение морской среды и международное право / К. Хакапаа ; пер. с англ. В. А. Киселева ; под ред. и со вступ. ст. А. Л. Маковского. – М.: Прогресс, 1986. – 424 с.
11. Див.: Barros, J. The International Law of Pollution / J. Barros, D. Johnston. – N.Y., 1974. – P. 242.

12. Див.: Bodansky, Daniel. Protecting the Marine Environment from Vessel-Source Pollution: UNCLOS III and Beyond / Daniel Bodansky // Ecology Law Quarterly. – 1991. – № 7. – Р. 719-778.
13. Див.: Высоцкий, А. Ф. Морской регионализм: Международно-правовые проблемы регионального сотрудничества / А. Ф. Высоцкий. – К. : Наук. думка, 1985. – 256 с.
14. Див.: Высоцкий, А. Ф. Черноморско-азовский бассейн (правовые аспекты использования пространств и ресурсов) / А. Ф. Высоцкий, В. П. Цемко ; отв. ред. Ю. С. Шемшученко ; АН УССР, Ин-т гос. и права. – К. : Наук. думка, 1991. – 180 с.
15. Див.: Головатый, С. П. Региональное сотрудничество по борьбе с загрязнением моря в чрезвычайных случаях, происходящих в результате судоходства, и международное право / С. П. Головатый // Морской транспорт и международное судоходство: правовые и экономические проблемы : XIV Междунар. конф. «Мир на морях». – М. : В/О «Мортехинформреклама», 1990. – С. 263-269.
16. Див.: Каракаш, И. И. Региональное сотрудничество государств в области охраны морской среды / И. И. Каракаш, Т. Р. Короткий. – О. : Латстар, 2001. – 150 с.; Короткий, Т. Р. Международно-правовые основы сотрудничества Причерноморских государств в сфере охраны вод Черного моря / Т. Р. Короткий, И. И. Каракаш // Причорномор. екол. бюл. – 2003. – № 4(10). – С. 53-58.
17. Див.: Мировой океан и международное право. Правовой режим морских прибрежных пространств. – М. : Наука, 1987. – 230 с.; Курс международного права : в 7 т. Т. 5 : Отрасли международного права / В. С. Верещетин, С. В. Виноградов, Г. М. Даниленко [и др.]. – М. : Наука, 1992. – 336 с.; Современное международное морское право и практика его применения Украиной. – К. : Наук. думка, 1995. – 342 с.; Международное морское право : учеб. пособие / под. ред. С. А. Гуреева. – М. : Юрид. лит., 2003. – 448 с.
18. Регіональне співробітництво із захисту морського середовища включає кілька конвенцій, присвячених таким морям: Середземному (Барселона, 1976 р.), Балтійському (Хельсінкі, 1974 – 1992 р.), Чорному (Бухарест, 1992 р.), Північному (1983 р.), а також Північно-Східній Атлантиці (Париж, 1992 р. – Конвенція про захист морського середовища в районі Північно-Східної Атлантики, Париж, 22 вересня 1992 р.).
19. Див.: Международное морское право : учеб. пособие / под. ред. С. А. Гуреева. – М. : Юрид. лит., 2003. – С. 234.
20. Конвенція про охорону морського середовища і прибережних зон південно-східної частини Тихого океану 1981 р.; Регіональна конвенція з охорони морського середовища Червоного моря й Аденської затоки 1982 р.; Конвенція про охорону й освоєння морського середовища Великого Карибського району 1983 р. і ін.

21. Див.: Международное морское право : учеб. пособие / под. ред. С. А. Гуреева. – М. : Юрид. лит., 2003. – С. 236.
22. Див.: Protocol concerning Cooperation and Preventing Pollution from Ships and, in Cases of Emergency, Combating Pollution of the Mediterranean Sea. Malta, 2003 / Introduction by Rear Admiral R. Patrino, Director REMPEC. – P. 4.

Храпенко О. О., НУ "ОЮА"

ДО ПИТАННЯ ЩОДО СТАНОВЛЕННЯ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ В СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ ПІСЛЯ СУДОВОЇ РЕФОРМИ 1864 РОКУ

В статье рассматривается становление функций прокуратуры в сфере защиты прав несовершеннолетних до и после Судебной реформы 1864 года. Делается вывод, что такая деятельность в дореформенной России не выделялась из общенадзорной. После принятия Судебных Уставов органы прокуратуры были наделены комплексом полномочий в исследуемой сфере в рамках уголовного и гражданского судопроизводства, однако целью их деятельности было не отстаивание прав несовершеннолетних, а защита законности вообще.

In the article is analyzed of becoming the functions of the prosecutor's office to protect the rights of juveniles before and after the Judicial Reform of 1864. Concludes that such activities in the pre-reform Russia did not stand out from the total activity. Following the adoption of legal regulations prosecutors were given the complex power in the study area within the criminal and civil proceedings, but the purpose of their activity was not asserting the rights of juveniles, but defence of legality in general.

У зв'язку з суттєвим оновленням вітчизняного законодавства, що регламентує права і законні інтереси неповнолітніх, і з метою підвищення ефективності діяльності прокуратури за виконання законів в цій сфері, керуючись статтею 19 Закону України "Про прокуратуру", прокурори прагнуть забезпечувати реальне виконання законодавства про охорону прав і законних інтересів неповнолітніх, припинення і попередження злочинності неповнолітніх. У організації цього виду нагляду прокурори виходять з того, що в Конвенції ООН про права дитини, загальновизнаних нормах міжнародного права і в українському законодавстві закріплений пріоритет інтересів і добробуту дітей у всіх сферах життя суспільства і держави. Таким чином діяльність